

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА	10
ТЕМА 1.	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ	10
1. <i>Поняття, завдання і джерела криміналістичної техніки.</i>	10
2. <i>Класифікація засобів та методів криміналістичної техніки.</i>	13
3. <i>Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень</i>	16
ТЕМА 2.	
ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	20
1. <i>Поняття і значення криміналістичної реєстрації. Поняття, наукові та правові засади, методи і форми ведення криміналістичних обліків.</i>	20
2. <i>Види криміналістичних обліків.</i>	23
3. <i>Дактилоскопичний облік</i>	26
ТЕМА 3.	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	30
1. <i>Система, предмет та завдання криміналістичної експертизи.</i>	30
2. <i>Стадії експертного дослідження.</i>	33
3. <i>Види висновків експерта та їх доказове значення.</i>	36
ТЕМА 4.	
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ	39
1. <i>Поняття трасології, її система та наукові засади.</i>	39
2. <i>Поняття сліду в трасології. Механізм слідоутворення. Класифікація слідів</i>	40
3. <i>Характеристика окремих видів слідів.</i>	43
4. <i>Виявлення, фіксація та вилучення слідів рук.</i>	46
5. <i>Фіксація та вилучення інших видів слідів.</i>	50
ТЕМА 5.	
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ,	
ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ І РЕЧОВИН	54
1. <i>Поняття, об'єкти і завдання судової балістики.</i>	54

2. <i>Поняття і характеристика вогнепальної зброї та боєприпасів до неї</i>	55
3. <i>Характеристика слідів застосування вогнепальної зброї</i>	58
4. <i>Поняття, об'єкти і завдання криміналістичного дослідження холодної зброї. Поняття, ознаки та класифікація холодної зброї</i>	60
5. <i>Поняття, об'єкти і завдання криміналістичної вибухотехніки. Поняття та класифікація вибухових речовин і пристроїв</i>	63
ТЕМА 6.	
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ	67
1. <i>Поняття, система криміналістичного дослідження документів. Поняття та класифікація документів</i>	67
2. <i>Поняття криміналістичного почеркознавства. Поняття і ознаки почерку</i>	68
3. <i>Поняття, об'єкти і завдання криміналістичного авторознавства. Поняття і ознаки писемного мовлення</i>	71
4. <i>Поняття, об'єкти та види техніко-криміналістичного дослідження документів. Види підроблення документів</i>	73
ТЕМА 7.	
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИ ЗА ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНОСТІ	77
1. <i>Поняття, об'єкти і завдання габітології. Елементи зовнішності людини та їх класифікація</i>	77
2. <i>Словесний портрет</i>	80
3. <i>Суб'єктивний портрет</i>	83
ТЕМА 8.	
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКОВИХ СЛІДІВ	87
1. <i>Поняття і властивості звукових слідів</i>	87
2. <i>Загальні положення фоноскопії</i>	90
3. <i>Технічні і тактичні особливості звукозапису</i>	93
ТЕМА 9.	
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ЗАПАХУ	97
1. <i>Поняття і властивості слідів запаху</i>	97
2. <i>Прийоми та методи роботи з запаховими слідами під час розслідування кримінальних правопорушень</i>	100
3. <i>Збирання слідів запаху з деяких об'єктів</i>	103
ТЕМА 10.	
ІНШІ НАПРЯМИ	
ТА ВИДИ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	107
1. <i>Теоретичні положення криміналістичного матеріалознавства</i>	107

2. Об'єкти та речовини біологічного походження як джерела фактичних даних	110
3. Можливості криміналістичного дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів	113
КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА	117
ТЕМА 11.	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ	117
1. Поняття, сутність та зміст криміналістичної тактики	117
2. Тактичний прийом: поняття, сутність, види. Тактична комбінація, тактична операція	120
3. Поняття та сутність слідчих ситуацій. Види слідчих ситуацій	123
4. Слідчі (розшукові) дії як засоби криміналістичної тактики	126
ТЕМА 12.	
КРИМІНАЛІСТИЧНА ВЕРСІЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ	130
1. Поняття, сутність та види криміналістичних версій	130
2. Висунення та перевірка версій	133
3. Загальні положення організації розслідування кримінальних правопорушень	136
4. Планування розслідування	139
ТЕМА 13.	
ТАКТИКА ОГЛЯДУ	143
1. Сутність, завдання, види та принципи огляду	143
2. Поняття, сутність та завдання огляду місця події	146
3. Етапи, стадії та методи огляду місця події	149
4. Огляд трупа	152
5. Освідчування	155
ТЕМА 14.	
ТАКТИКА ОБШУКУ	159
1. Поняття, сутність, завдання та види обшуку	159
2. Підготовка до проведення обшуку	162
3. Робочий етап проведення обшуку	165
4. Особливості тактики обшуку деяких об'єктів	168
ТЕМА 15.	
ТАКТИКА ДОПИТУ	171
1. Поняття, сутність та види допиту	171
2. Підготовка до проведення допиту	173

3. Робочий етап допиту	177
4. Тактичні прийоми допиту	179
ТЕМА 16.	
ТАКТИКА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ	183
1. <i>Поняття та сутність пред'явлення для впізнання.</i>	183
2. <i>Види пред'явлення для впізнання та умови його проведення.</i>	186
3. <i>Підготовка до пред'явлення для впізнання.</i>	189
4. <i>Робочий етап окремих видів пред'явлення для впізнання.</i>	192
ТЕМА 17.	
ТАКТИКА СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	196
1. <i>Поняття, сутність та завдання слідчого експерименту.</i>	196
2. <i>Види та учасники слідчого експерименту.</i>	199
3. <i>Підготовка до проведення слідчого експерименту.</i>	202
4. <i>Умови проведення слідчого експерименту.</i>	205
5. <i>Фіксація ходу і результатів слідчого експерименту. Оцінка результатів слідчого експерименту.</i>	208
ТЕМА 18.	
ТАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ	211
1. <i>Поняття і сутність спеціальних знань. Форми використання спеціальних знань.</i>	211
2. <i>Поняття та сутність судової експертизи, види експертиз.</i>	214
3. <i>Підготовка до проведення експертизи.</i>	217
4. <i>Отримання зразків для експертизи у кримінальному провадженні.</i>	220
КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА	224
ТЕМА 19.	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ	224
1. <i>Поняття, сутність і завдання криміналістичної методики. Принципи та джерела криміналістичної методики.</i>	224
2. <i>Структура криміналістичної методики. Загальні положення криміналістичної методики. Структура та види окремих методик розслідування. Етапи розслідування.</i>	227
3. <i>Поняття, сутність та елементи криміналістичної характеристики кримінального правопорушення.</i>	230

ТЕМА 20.	
РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ	234
1. Криміналістична характеристика вбивств	234
2. Початковий етап розслідування вбивств	237
3. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств	240
ТЕМА 21.	
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ	243
1. Криміналістична характеристика заподіяння тілесних ушкоджень	243
2. Початковий етап розслідування заподіяння тілесних ушкоджень	246
3. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування заподіяння тілесних ушкоджень	249
ТЕМА 22.	
РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК	253
1. Криміналістична характеристика крадіжок	253
2. Початковий етап розслідування крадіжок	256
3. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування крадіжок	259
ТЕМА 23.	
РОЗСЛІДУВАННЯ ГРАБЕЖІВ ТА РОЗБОЇВ	262
1. Криміналістична характеристика грабегів та розбоїв	262
2. Початковий етап розслідування грабегів та розбоїв	265
3. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування грабегів та розбоїв	268
ТЕМА 24.	
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ	272
1. Криміналістична характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості	272
2. Початковий етап розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	275
3. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	278
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	282

ПЕРЕДМОВА

Криміналістика – це дивовижна наука, ознайомлення з якою відкриває перед нами нові можливості для пізнання причинно-наслідкових зв'язків між явищами та подіями не лише під час розслідування кримінальних правопорушень, а й у повсякденному житті, допомагаючи при цьому не стати жертвами правопорушників: шахраїв, крадіїв, корупціонерів.

Криміналістика за своєю природою відрізняється від інших наук юридичного циклу, що робить її певним чином унікальною. Її інтегративний характер, а також поява нових сфер суспільних відносин, та, відповідно, кримінальної протиправної діяльності, – виступають двигуном для постійного розвитку й удосконалення наукових напрацювань криміналістики, розробки криміналістичних рекомендацій для запровадження їх в практичну діяльність правоохоронних органів держави.

Зрозуміло, що застосовувати на практиці можна лише наявні знання, набуття яких забезпечується під час теоретичної підготовки. Але нерідко під час проведення занять з криміналістики зі студентами, курсантами, слухачами курсів підвищення кваліфікації можна почути дорікання, що теорія відрізняється від практики, що сприяє упередженому ставленню у осіб до набуття теоретичних знань. Особливо помітний такий настрій під час опанування першої змістової частини науки «Загальна теорія криміналістики».

Намагаючись розбудити та підтримати живу зацікавленість в опануванні криміналістичних знань у читачів, автор навмисно не включив до структури навчального видання теоретичні основи криміналістики у вигляді окремого розділу. Але методологічні основи криміналістичних вчень та теорій в певному обсязі розкриваються в інших структурних частинах навчального видання під час висвітлення окремих тем розділів.

В такий спосіб автор сподівається, що бажання заглибитися в загальну теорію криміналістики, історію виникнення та розвитку наукових знань про криміналістичну науку виникне у читача саме після опрацювання представленого навчального видання.

Крім того у вигляді запропонованого навчального видання автором реалізована спроба оптимізувати наявний масив криміналістичних знань відповідно до традиційної структури науки криміналістики. Такий формат забезпечує доступність видання для сприйняття як особі з певною криміналістичною підготовкою, так і непідготовленому читачу.

Зміст, формат та структура навчального видання, на задумку автора, роблять його незамінним помічником для: здобувачів вищої освіти під час підготовки до екзамену з навчальної дисципліни «Криміналістика»; аспірантів та молодих викладачів під час підготовки до проведення навчальних занять; працівників правоохоронних та судових органів для підтримання та підвищення свого професійного рівня.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

1. *Поняття, завдання і джерела криміналістичної техніки*

Процес пізнання подій минулого, що здійснюється під час розслідування кримінальних правопорушень, через матеріальні сліди, залишені в навколишньому середовищі, передбачає дослідження багатьох об'єктів різної природи з метою вивчення їх ознак та властивостей й встановлення їх зв'язку з подією кримінального правопорушення, що розслідується. Для отримання інформації, яка б вказувала на причинно-наслідковий зв'язок матеріальних слідів з подією правопорушення, необхідно виявити такі матеріальні сліди у навколишньому середовищі, зафіксувати, вилучити та дослідити. Ці завдання вирішуються шляхом проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій із застосуванням, як правило, науково-технічних засобів та методів.

Основою застосування науково-технічних засобів та методів для збирання і дослідження матеріальних слідів події правопорушення є досягнення природничих і технічних наук: фізики, хімії, біології, медицини тощо. Методи і засоби природничих наук, що використовуються під час розслідування кримінальних правопорушень, пристосовуються до вирішення вузьких завдань виявлення, збирання та дослідження речових джерел інформації. Таким чином, з'являються засоби і методи дослідження матеріальних джерел інформації, що мають суто криміналістичну спрямованість.

Так виникло поняття «криміналістична техніка», яке охоплює собою не лише сукупність технічних засобів (приладів, інструментів, пристроїв і матеріалів), але й систему прийомів і методів та заснованих на них теоретичних положень щодо їх ефективного застосування для розслідування кримінальних правопорушень, що утворюють розділ науки криміналістики.

На сучасному етапі розвитку науки криміналістики саме таке двоєдине поняття криміналістичної техніки є найбільш прийнятним. Поняття «криміналістична техніка» розглядається у двох аспектах: 1) криміналістична техніка становить розділ науки криміналістики; 2) криміналістичною технікою називають сукупність технічних засобів, що використовуються під час розслідування кримінальних правопорушень.

***Криміналістична техніка** як розділ науки криміналістики являє собою систему наукових положень та заснованих на них рекомендацій щодо розробки та використання науково-технічних засобів і методів з метою збирання та дослідження доказів під час розслідування та попередження кримінальних правопорушень.*

Завдання криміналістичної техніки:

- розроблення технічних засобів і методів, що забезпечують введення в систему доказів нових джерел криміналістично значущої інформації;
- виявлення та вилучення з матеріального середовища матеріальних слідів кримінального правопорушення;
- встановлення механізму утворення матеріальних слідів та причинно-наслідкових зв'язків з подією правопорушення;
- встановлення властивостей, станів, групової належності та індивідуальної totoжності об'єктів-джерел інформації;
- обробка і використання криміналістично значущої інформації для розслідування та попередження кримінальних правопорушень;
- розробка прийомів і технічних засобів оцінки і подання криміналістично значущої інформації в правоохоронній діяльності.

Наукові положення криміналістичної техніки засновані на окремих криміналістичних теоріях та вченнях (наприклад, вчення

про навички, про механізм слідоутворення, про спосіб учинення кримінальних правопорушень, теорія криміналістичної ідентифікації тощо). В криміналістиці утворилася предметна класифікація криміналістичної техніки, з урахуванням видів (типів) слідів кримінального правопорушення, особливостей слідоутворюючих об'єктів та задач, що вирішуються під час їх дослідження. На підставі такої класифікації виділяють такі **галузі криміналістичної техніки**:

- криміналістична фотографія та відеозапис;
- криміналістичне слідознавство;
- криміналістичне зброєзнавство;
- криміналістичне документознавство;
- криміналістичне вчення про ознаки зовнішності людини (габітологія);
- криміналістичне вчення про сліди запаху (одорологія);
- криміналістичне вчення про сліди звуку (фоноскопія);
- криміналістична реєстрація;
- криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів.

Джерела криміналістичної техніки як розділу науки криміналістики:

- кримінальний процесуальний закон – розроблення і розвиток науково-технічних засобів, а також прийомів та методів їх використання відбувається в межах чинних кримінальних процесуальних норм з метою забезпечення досягнення мети процесуальних дій;
- потреби експертної, слідчої та судової практики – поява нових об'єктів кримінально протиправного посягання, слідів учинення кримінальних правопорушень викликає необхідність розроблення нових та вдосконалення існуючих науково-технічних засобів, методів і методик їх використання для отримання криміналістично значущої інформації;
- досягнення природничих і технічних наук – сприяють удосконаленню існуючих та розробці й впровадженню нових методів і засобів криміналістичної та спеціальної техніки шляхом при-